

Rapportage workshops gidsmodellen Joure

1	Waarom de workshops?	3
2	Gebiedsoriëntatie Knooppunt Joure.....	4
2.1.	Watersysteembeschrijving	4
2.2.	Ruimtelijke opbouw.....	7
3	Resultaten workshops	8
3.1.	Regionaal niveau	8
3.2.	Vier schetslijnen	9
3.3.	Samenwerking en borging	13
4	Hoe verder?	14
	Bijlage 1: Test gidsmodel veenweidegebied.....	15
	Bijlage 2: Lijst van deelnemers.....	16

Deze rapportage is gemaakt door:

- Suzanne Raabe van Wetterskip Fryslân (sraabe@weterskipfryslan.nl, 058-2922629)
- Fiona Carpentier van gemeente Skasterlân (f.carpentier@skarsterlan.nl, 0513-481336)
- Vincent Grond van GrondRR - landschaparchitect bnt (vincent@grondrr.nl, 06-41592690)

De workshops zijn gefinancierd door:

- Ministerie van I&M (Jan Elsinga, Jan.Elsinga@minienm.nl, 070-3395138)
- Actieprogramma Water en Ruimte (Geert-Jan Verkade, geert-jan.verkade@curnet.nl 0182-540 696)
- Wetterskip Fryslân (Suzanne Raabe)
- gemeente Skasterlân (Fiona Carpentier)

Februari 2012

Voorzijde: Schilderij van Abdi Nasser Ibrahim. Het schilderij hangt in de Skasterlânzaal van het gemeentehuis te Joure. De naam van het schilderij en het jaartal zijn onbekend. Abdi Nasser Ibrahim was een Somalische asielzoeker, die in de gemeente Skasterlân gewoond heeft en in die periode dit schilderij geeft gemaakt.

1 Waarom de workshops?

Gidsmodellen

Gidsmodellen water zijn ruimtelijke schema's die beperkingen en kansen van water als drager van ruimtelijke structuren inzichtelijk maken. Gidsmodellen bevorderen dat water in de eerste planfasen meer aandacht krijgt, dat kansen worden benut en risico's worden vermeden. Dat is van belang, want keer op keer blijkt, dat als water mede bepalend is voor de ruimtelijke hoofdstructuur van nieuwe wijken, bedrijventerreinen, parken of herstructureringsgebieden, grote voordelen haalbaar zijn op gebied van waterdoelen en ruimtelijke doelen. Ook is het vaak kostenbesparend in fasen van aanleg en beheer.

Het ministerie van Infrastructuur en Milieu denkt dat de gidsmodellen een goed hulpmiddel zijn om invulling te geven aan het deelprogramma Nieuwbouw en Herstructurering (N&H) van het Deltaprogramma, dat gaat stimuleren dat de factoren water, ondergrond en klimaat integraal worden meegenomen in een breed ontwerpproces en een sturende rol krijgen bij het formuleren van ruimtelijk beleid voor bebouwd gebied. De voor deze en volgende eeuw verwachte klimaatverandering versterkt de wenselijkheid van een integrale aanpak van water en ruimte.

Serie workshops

Van de gidsmodellen zijn testversies beschikbaar. In een serie workshops worden de testversies uitgeprobeerd met deskundigen van waterschappen en gemeenten, aan de hand van een lopende ruimtelijke ontwikkelingen. Knooppunt Joure is de testcase voor het gidsmodel Veenweidegebied.

Knooppunt Joure/ Joure Zuid

Door de verlegging van de rijksweg die momenteel de zuidelijke rand van Joure bepaald komt een gebied van ruim 100 ha aan Joure te liggen. De gemeente Skarsterlân is verantwoordelijk voor het opruimen of hergebruiken van de vrijkomende rijksweg. Het is nog niet duidelijk hoe dit gebied "Joure Zuid" verder ingevuld gaat worden. Er is een ruimtelijke visie op hoofdlijnen gemaakt, de analyse is vooral ruimtelijk en gericht op het landelijke gebied. Gemeente en Wetterskip Fryslân zien de workshops als kans om de rol van water als pijler voor de planvorming te ontdekken en te verankeren.

2 Gebiedsoriëntatie Knooppunt Joure

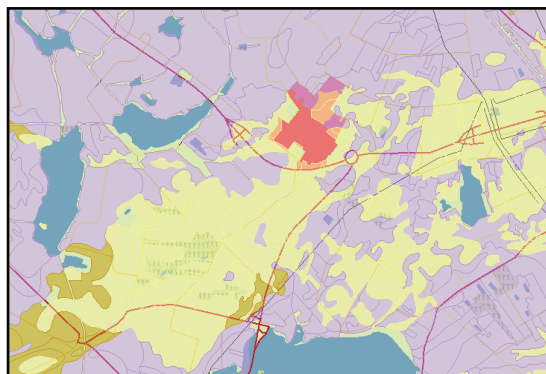
2.1. Watersysteembeschrijving

Deze beschrijving is gemaakt en gepresenteerd door het Wetterskip Fryslân.

Deelgebieden

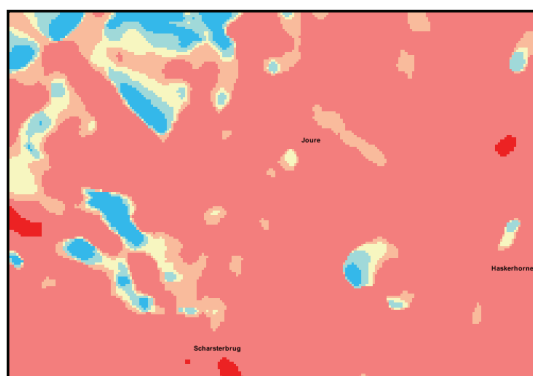
Skarsterlân is een waterrijke gemeente. Het grootste deel van Skarsterlân bestaat uit polders die afwateren op de Friese boezem. Het watersysteem kan in 3 deelgebieden worden ingedeeld in:

- het Noordwestelijke merengebied, bestaande uit kleiige veengronden of klei op veengronden (It Haskerlân).
- het zuidelijke en oostelijke veenpoldergebied, afwisselend bestaande uit veengronden, moerige gronden en zandgronden (Sint Johannesga)
- het zuidwestelijke deel bestaande uit zandgronden (Doniawerstal).

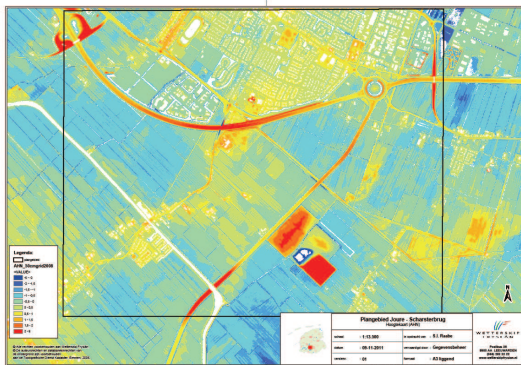
Grondwater

De grondwaterstroming is globaal gezien van noord naar zuid. (diep en ondiep). Een groot deel van de gemeente heeft met betrekkelijk hoge grondwaterstanden te maken. Nabij Joure zijn een aantal grondwateronttrekkingen aanwezig waardoor de grondwaterstand hier plaatselijk verlaagd is. Peilveranderingen van het oppervlaktewater hebben direct invloed op het grondwaterpeil. Het gebied rond Joure kenmerkt zich door matige infiltratie. Een deel van de gemeente bestaat uit hogere zandgronden die vrij afstromend zijn. Hierdoor ontstaat plaatselijk kwel.

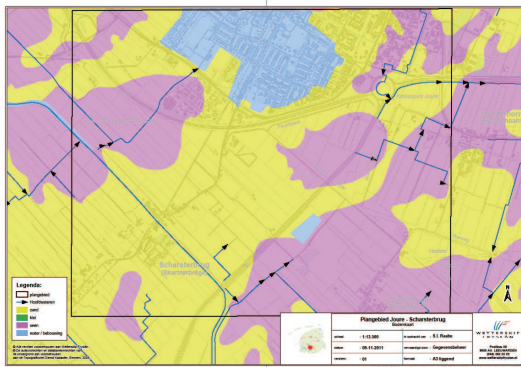
Hoogtekaart

Ook op de hoogtekaart van het gebied in het zuiden van Joure is duidelijk de zandrug te zien en de lagere veengronden.

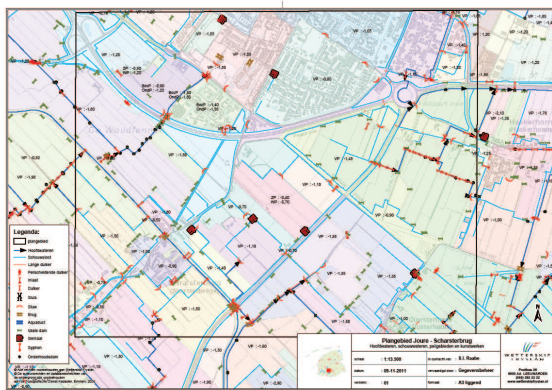
Bodemkaart

Op het type zuidelijk van Joure is goed de zandrug te zien.

Waterkwaliteit

De waterkwaliteit in Joure en de dorpen is matig. De waterkwaliteit voldoet niet aan de normen. Dit geldt vooral voor stikstof, fosfaat, enkele zware metalen en microverontreinigingen. Oorzaak zijn puntbronnen zoals overstorten en diffuse bronnen zoals bemesting van landbouwpercelen en gebruik van bestrijdingsmiddelen.

Functies

- In het grootste gedeelte van de gemeente heeft het oppervlaktewater een landbouwkundige functie.
- Enkele wateren hebben een natuurfunctie gekregen zoals het Nanneviid, het Oosterschar en de Blaugerzen bij Alkmarijp.
- Daarnaast speelt de vaarwegfunctie een grote rol vooral voor recreatievaart.
- Zwemwater: Oudehaske, Nanneviid, Ulensprong, Langweerderwielen en Skipsleat

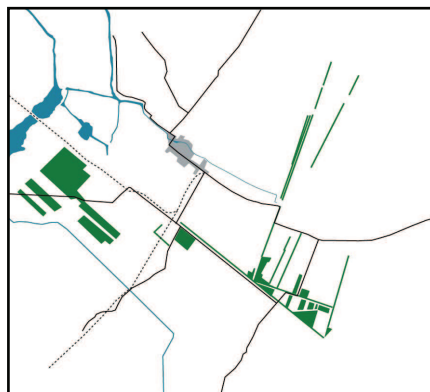
Knelpunten waterhuishouding rond Joure

- Een groot knelpunt in het gebied is de aanvoer van oppervlaktewater richting Haskerhorne. In de huidige situatie wordt het water vanuit het ten westen van Joure gelegen merengebied aangevoerd en via de rotonde richting Haskerhorne gepomp. De rotonde vormt hierin een bottleneck en is een erg kwetsbaar punt.
- Het zuidelijke deel van de bebouwing van Joure ligt hoger dan de rest waardoor ook hier een knelpunt is wat betreft voldoende aanvoer van water.
- In Joure wijken met grondwateroverlast en andere met droogte (watertekort). Het watersysteem in Joure is te klein gedimensioneerd. Hierdoor zijn er knelpunten ontstaan mbt water aan- en afvoer.
- De oppervlaktewaterpeilen variëren van NAP – 0,50m tot NAP – 3,75m. De maaiveldhoogte varieert van NAP 0,0m tot NAP – 3,0m. In droge perioden wordt water ingelaten vanuit het IJsselmeer. Algemeen kan worden gezegd dat het water een lange weg moet afleggen om op de plek van bestemming te komen. Één van de oorzaken hiervoor is de snelweg.

2.2. Ruimtelijke opbouw

De gemeente heeft de ontwikkeling van Joure en het plangebied toegelicht. Hierbij enkele plaatjes uit de reeks:

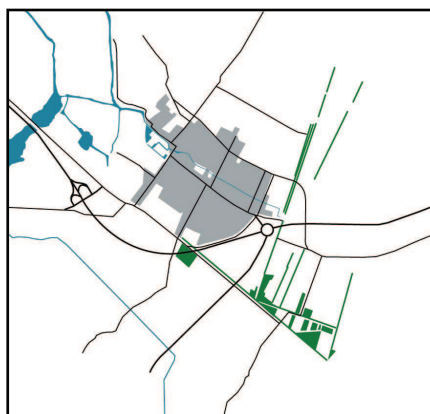
1934

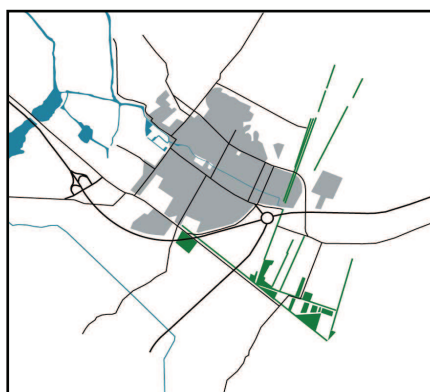
1959

1990

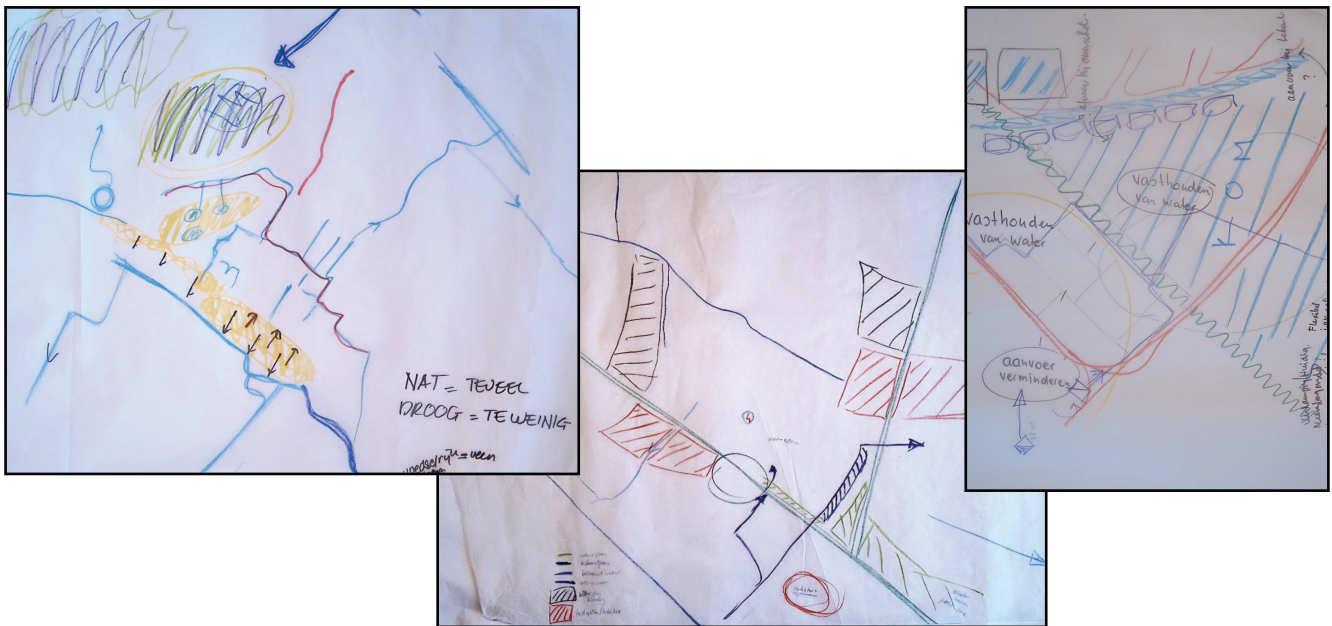
2005

3 Resultaten workshops

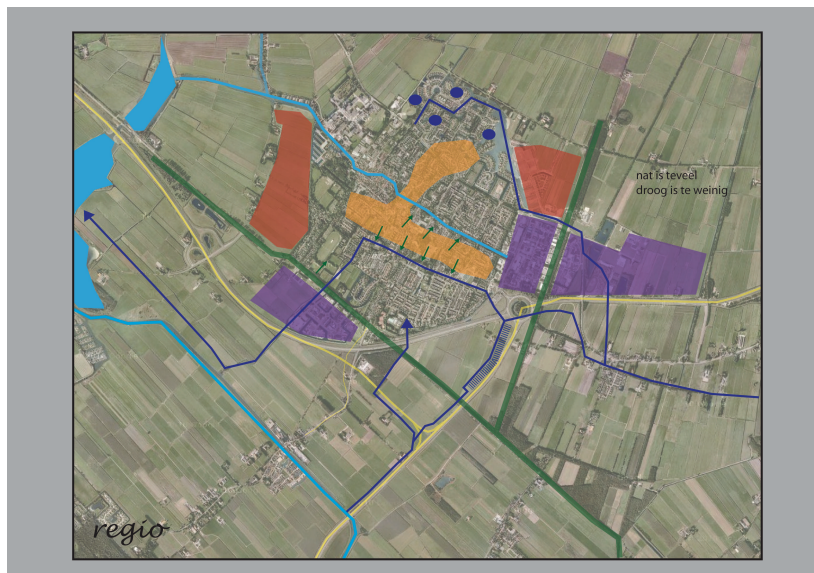
3.1. Regionaal niveau

In de eerste workshop is begonnen met het regionale niveau, gericht op het verbeteren van de regionale waterhuishouding, en de bijdrage die het knooppunt gebied daaraan kan bieden.

De schetsen hebben geleid tot een visie op het verbeteren van het regionale stelsel in relatie tot de belangrijkste ruimtelijke ontwikkelingen:

- 1 Doortrekken van belangrijkste waterlopen
- 2 Aansluiten van knooppuntgebied
- 3 Waterberging langs snelweg
- 4 Besef van kansen knooppuntgebied om bij te dragen aan oplossing waterproblemen van naastgelegen wijk.

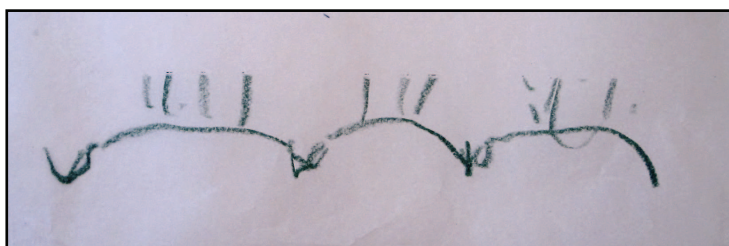
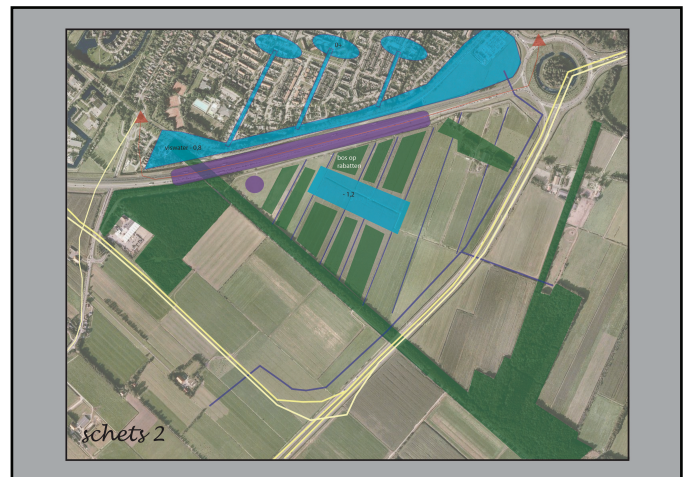
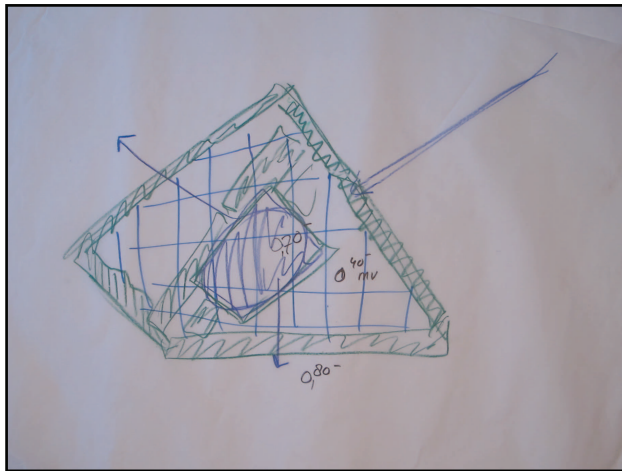

3.2. Vier schetslijnen

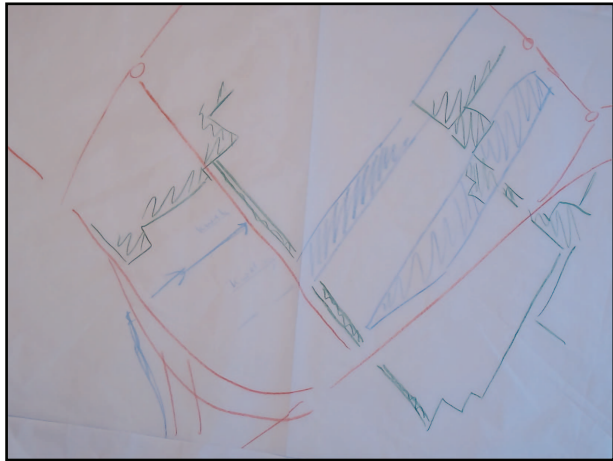
Schetslijn 1: ontwikkeling rond centrale waterberging

De eerste lijn richt zich op het realiseren van een grote waterberging centraal in te knooppunt gebied. Deze waterplas draagt bij aan de berging van de bovengelegen wijk. In de eerste schets is het gebied ruimtelijk verzelfstandigd, in de tweede is de relatie met de omgeving uitgewerkt. Op het deel van de te amoveren snelweg is een 'nieuw lint' bedacht. Deze schets is iets netter uitgewerkt. De bossen kunnen met waterberging worden gecombineerd door aanleg van rabattenbosjes, bijvoorbeeld met hakhout.

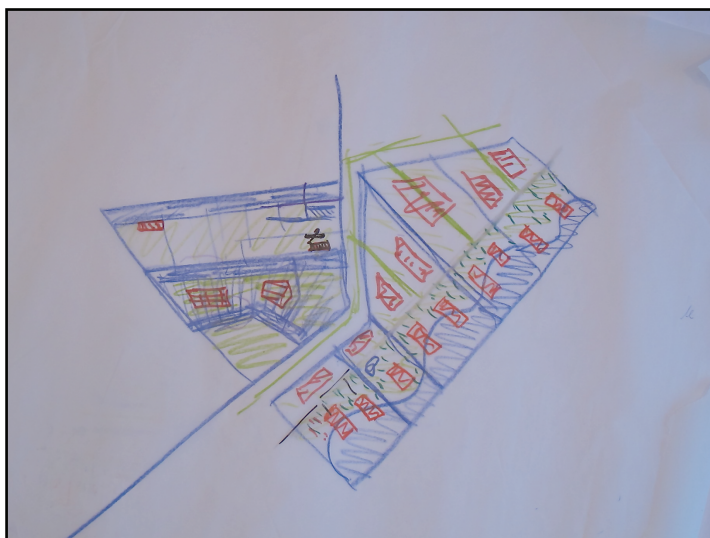
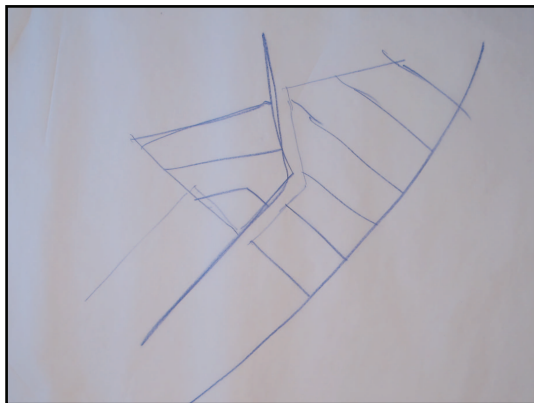
Schetslijn 2: Grote lijnen

De tweede lijn richt zich op het verbinden met de omgeving door middel van langgerekte waterpartijen en boscomplexen. De watervlakken dienen voor de regionale waterberging.

Schetslijn 3: Waterlopen als dragers

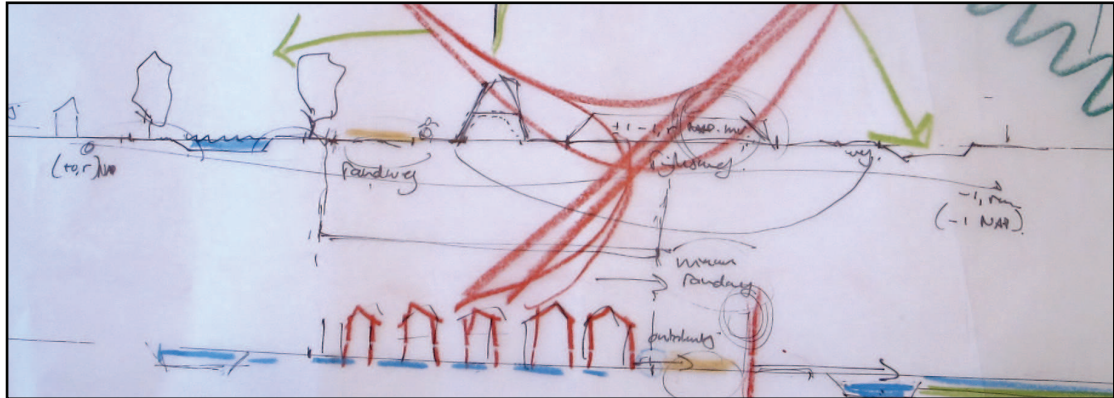
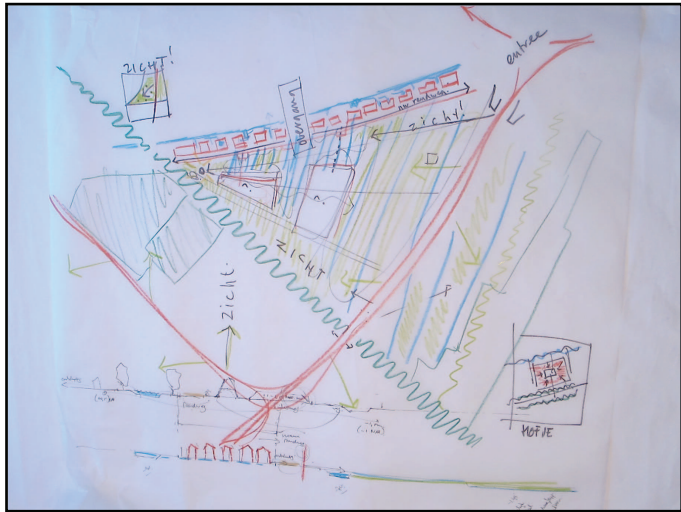
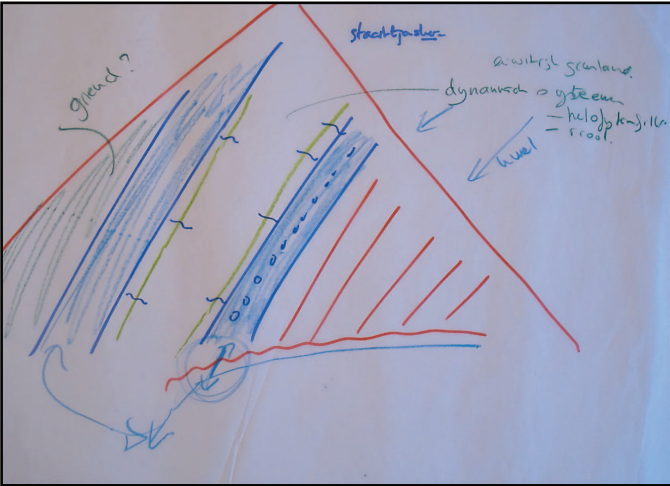
De derde lijn ontstaan vanuit een functionele zonering, met waterberging langs de snelweg, bedrijven erachter en aan de westzijde een open en waterrijk gebied met recreatieve functies. In de workshop is eerst een patroon van waterlopen bedacht, die daarna is ingevuld met groen en bebouwing.

Schetslijn 4: beleving van openheid

De vierde lijn maakt van het gebied een open en waterrijk weideland. Binnen dat landschap wordt bebouwing geplaatst op een geconcentreerde wijze, zodat automobilisten vanaf de snelweg de lengte en breedte van het gebied kunnen blijven ervaren.

Het idee om op het huidige tracé bebouwing te realiseren is hier opgepakt en uitgewerkt in een profiel. De bebouwing kan worden gerealiseerd met hofjes.

3.3. Samenwerking en borging

In de tweede workshop heeft een groepje zich gebogen over de samenwerking tussen de gemeente Skasterlân en het Wetterskip Fryslân.

De conclusies zijn:

- Samenwerking tussen beide organisaties is effectief en verloopt in een goede sfeer;
- De samenwerking heeft een hoog 'vrijbuitersgehalte'. De methode van de gidsmodellen kan helpen om meer structuur in de samenwerking te brengen.
- De eenvoudige versies van de gidsmodellen (de light versies), kunnen gebruikt worden bij de start van ruimtelijke planprocessen.
- Het is de bedoeling dat in het vervolg ook een versie van de gidsmodellen wordt ontwikkeld, die in reguliere planprocessen wordt toegepast. Er is behoefte aan een visie op de wijze waarop deze planprocessen kunnen verlopen en hoe/ wanneer die gidsmodellen daarin een rol spelen.
- In aansluiting hierop is een visie gewenst op de wijze waarop de denkmanner en de toepassingen geborgd kunnen worden, zowel binnen de organisaties als tussen gemeente en waterschap.
- Het waterschap wil gaan nadenken of de methode een format kan bieden voor de samenwerking met haar andere 25 gemeenten.

4 Hoe verder?

Joure Zuid

De planvorming voor Joure Zuid was al enige tijd bezig evenals het overleg met het waterschap daarover. Het toepassen van de gidsmodellen heeft zowel nieuwe gezichtpunten opgeleverd als bestaande gezichtspunten bevestigd. Er bleken voor een deel van het plangebied meer oplossingsrichtingen mogelijk dan tot nu toe bekeken. Aangezien de gidsmodellen vooral vanuit het “water” oogpunt werkt moet nog blijken of de ideeën ook bij een integrale afweging overeind blijven.

De workshops hebben onderstreept dat overleg tussen gemeente en waterschap in een heel vroeg stadium van het planproces noodzakelijk en zeer waardevol is.

Samenwerking Wetterskip en Skarsterlân

De ervaringen uit de workshops kunnen leiden tot een aanscherping van de samenwerking tussen het Wetterskip en de gemeente. Dit kan gebeuren door meer consistentie aan te brengen in inhoud en proces. Bij de gemeente zijn de overlegmomenten met het waterschap ingebed in de checklisten die gebruikt worden bij het projectmatig werken. De wijze en inhoud van overleg is echter verder niet uitgewerkt. Het Wetterskip heeft aangegeven te willen nadenken of deze werkwijze ook voor andere gemeenten gebruikt kan worden.

De gemeente Skarsterlân kan hiervoor een pilot gemeente zijn.

Gidsmodellen

Gebruik: De workshops in Joure hebben laten zien dat het in eerste instantie gaat om de samenwerking tussen mensen en organisaties, zowel inhoudelijk als wat betreft de sfeer. De gidsmodellen zijn een hulpmiddel, ze kunnen die samenwerking goed ondersteunen en daar richting aan geven.

Light versies: Tijdens de testfase van de gidsmodellen is een variant gemaakt van de gidsmodellen uit het testrapport. Dit is een ‘light versie’ waarin de belangrijkste groene en blauwe structuren zijn weergegeven, die de doelen vanuit water en groen ondersteunen. Deze versie blijkt geschikt voor workshops in het begin van een planproces. Tot dusverre zijn er geen inhoudelijke verbeteringen voorgesteld vanuit gemeente en waterschap.

Doorontwikkeling gidsmodellen: Voor het gebruik in reguliere en langere tijd vragende planprocessen is een uitgebreide versie van de gidsmodellen noodzakelijk. Deze versie is er nog niet, maar wordt mogelijk in het vervolgprogramma van I&M ontwikkeld. Deze ‘zware’ versies moeten goed zijn ingebed in reguliere RO processen, en richting geven aan inzet van thematische deskundigen op gebied van inventarisatie, analyse en planontwikkeling.

Programma’s I&M en Unie van Waterschappen

Het ministerie van I&M en de Unie van Waterschappen vervolgen hun programma’s voor ondersteuning van RO processen de integratie van water daarin. Het Wetterskip Fryslân en de gemeente Skasterlân hebben deze case succesvol doorlopen en kunnen mogelijk een rol in spelen in het vervolg.

Bijlage 1: Test gidsmodel veenweidegebied

I&M GIDSMODEL WATER: VEENWEIDE (TESTVERSIE)

light

II blauwgroene structuur in regio

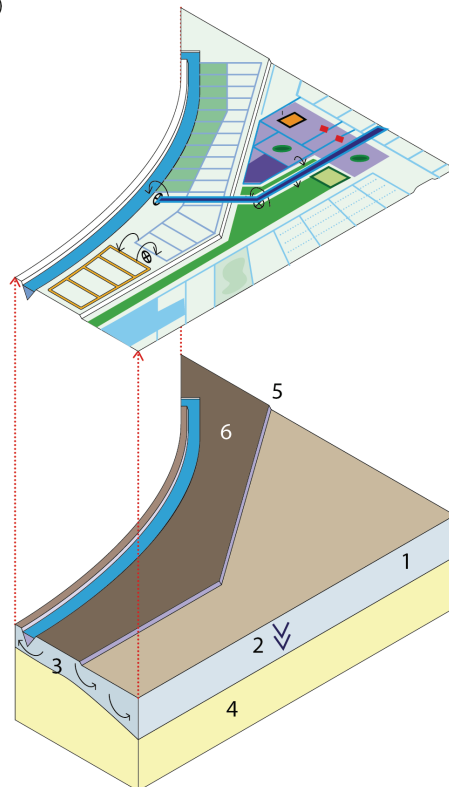

III blauwgroene structuur in bebouwd gebied

I bodem en grondwater

- 1 laagveen
- 2 laagveen klinkt in kwelstromen
- 3 kwelstromen
- 4 zand
- 5 kade
- 6 boezem

Bijlage 2: Lijst van deelnemers

Wetterskip Fryslân

- Theunis Osinga,
- Ytzen Faber
- Reijer Tamming
- Susanne Raabe
- Oane Buwalda

Gemeente Skasterlân

- Maarten Jan Bij
- Ceciel Oud
- Bauke Siebenga
- Heine Lageveen
- Harm de Roo
- Maarten van Wely en
- Fiona Carpentier
- Tom Plattel (van Gaasterlân-Sleat)

Vertegenwoordigers I&M en Actieprogramma Water en Ruimte

- Jan Elsinga (I&M)
- Geert-Jan Verkade (Curnet)
- Robbert de Koning (landschapsarchitect bnt)
- Vincent Grond (GrondRR)